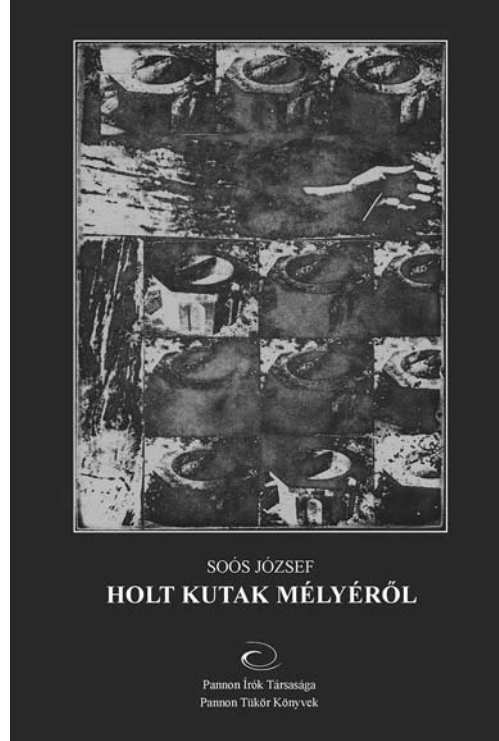

Farkas Szilárd

Eurüdiké sincs már

(Soós József *Holt kutak mélyéről* című kötetéről)

Soós József második verseskötete, a *Holt kutak mélyéről* a Pannon Írók Társaságának kiadásában jelent meg, 2011-es dátummal. Az előző, a 2006-os *Kincs a fűben* címében szintén volt valami rejtélyes, titkot ígérő. A mostanit az örömteli rátalálás, a szerencse csiklandozó érzése helyett inkább félelmetes, borzongató hangulattal vesszük kézbe. Belevetve magunkat a kútba, elmerülve a versekben aztán hamar kiderül, hogy sötét kedélyállapotról, pesszimizmusról nincs szó, sokkal inkább – jó értelemben vett – komolyságról. Arról a komolyságról, ami szükséges ahhoz, hogy az ember az idő múlásával, Istennel, az élet, a sors változékonyságával nézzen szembe, és a költő ezt teszi.

A könyv szerkesztése során Szemes Péternek minden bizonnyal számos nehéz döntést kellett meghoznia, amikor öt év verseiből kiválasztotta azt a mindösszesen 77-et, ami helyet kaphatott itt. Külön értéke a műnek, hogy a barát, Utassy József is bábáskodott létrejöttékor. Talán köszönetképpen is szerepel a kötetben két neki ajánlott vers, a *Fáradt virág az ének* és a *Nekem csak ez maradt...*

Varga Bálint grafikai illusztrálják a kötetet. A kilenc fekete-fehér rajz vagy egy-egy vershez tartozik, vagy a fő részek elkülönítésében, a könyv nyitásban és zárásban van szerepük. Legtöbbször egyértelműen kapcsolódnak a mellettük álló műhöz, néha azonban a képek inkább csak hangulatuk, témájuk révén köthetőek Soós világához.

A könyv három nagy részre tagolódik, melyek mindegyike külön címmel vannak ellátva. Az első megegyezik a kötet címével: *Holt kutak mélyéről*. Ez az egység huszonnyolc verset tartalmaz, melyek témájukban kevésbé tekinthetőek egységesnek, mint a következő két részbe sorolt versek. Mégis talán az idő múlása az a vezérelv, amelyre felfűzhetjük őket. A legelső, a *Hamvad a múlt* című utolsó szavai összefoglalják, megelőlegezik az elkövetkezendőket, és megteremtik az egész mű alaphangját: „Rámalkonyúlt a huszadik század.” Az este, az elmúlás, a megcsendesedés, az élet alkonya mind benne van ebben a sorban, ugyanakkor a végig-(meg)élt élet, a huszadik század, a múlt vállalása is.

A következő versek java része is az elmúlásról, az idő vasfogáról beszél, ami nem kímél sem embert, sem semmi emberi alkotást. Sokféle témájú, formájú, ihletésű művet olvashatunk egymás mellett, aminek oka minden bizonnyal abban keresendő, hogy a költő egyszerre akarta láttatni az emberi utat, sorsok változékonyságát, sokféleségét, az élet különböző stádiumait.

A harmadik vers címe megegyezik a kötet- és cikluscímmel. Ez a fajta kiemelés nem lehet véletlen, hiszen a *Holt kutak mélyéről* eszenciája lehet az egész könyvnek. Megjelennek benne a legfontosabb motívumok,

témák – az idő, az ember és Isten –, ugyanakkor hangulata is meghatározó: borús, sötét, kísérteties és egyben titokzatos. Az ezt követő vers, az *Öreg kút* mintha magyarázná az előző címét, tovább árnyalja annak jelentését. A 'kút' aztán többször visszatér még, fontos motívummá válik. Felbukkan például a „kútmély délután” szóösszetételben vagy a „Mély és öreg kút szemének gödre” sorban.

Izgalmas követni, ahogy bizonyos témák, szavak, képek és motívumok újra és újra fölbukkannak, behálózják az egész kötetet, megteremtve annak egységét, és rejtett összefüggések fonalait építik ki a versek között. Ilyen például a fent említett 'kút', az idő múlása vagy a zalai táj, ami mindig az otthonosság érzését kölcsönzi, de ilyen az álom is. Az egyes nagy részek között ily módon van átjárhatóság, a művek között párbeszéd zajlik.

A fent említett sokféleség megmutatkozik az idődimenziók váltakozásában is, ami jellemző az egész kötetre. Hol a napszakok, hol pedig az évszakok váltják egymást. Ez jól látszik már a versek címéből is. Az előbbinél többségében az éjszaka jut szerephez, amit leginkább az „álom” szó gyakorisága jelez, utóbbinál pedig az ősz dominál. Néhány verscím alapján jól érzékelhetjük mindezt: *Ködös hajnal*, *Aranyősz a gypűelvén*, *Ősz van újra, észrevétlen*, *Végtelen hosszú, didergő éjjelek*, vagy éppen az idő múlásának általános megjelenítése a *Fordul az évben*. Születéstől egészen a halálig, sőt valamiféle kozmikus pusztulásig ível a másik sor: ... *mikor világra jöttem, Feketedik a szivárvány, Elvégeztetett*.

A második nagy rész, a *Göcseji Orfeusz*, huszonhat verset tartalmaz. Ezek a művek ezer szállal kötődnek a zalai tájhoz, a szülőföldhöz. Talán ebben jelölhetjük meg vezérelvét. Soós József többféleképpen is megidézi az isteni lantos alakját. Bántóan közhelyes lenne, ha pusztán a költészetet és a szerelmet szimbolizáló alakot látnánk benne, és ily módon azonosítanánk a szerzővel. Orfeusz megidézésében minden bizonytalanságot a költői archetípus szerepeltetésének szándéka is benne van, de ezen kívül még sok más. Több versben megfogalmazódik az önkifejezés, az írás nehézségének problémája, érdekes módon legtöbbször más költők, pályatársak sorsán keresztül. Ha a 2011. április 11-es keletkezési dátum nem lenne elegendő, a „mosónő fia” megnevezés egyértelművé teszi, ki a *Hazáját keresem új daloknak* című vers megszólítottja. Az Utassy Józsefnek ajánlott két mű közül az első emléket akar állítani az elhunyt mesternek, a *Nekem csak ez maradt...* című képvers pedig a megidézett költőtárs *Az én keresztm* versét parafrázálja, a fel sem tett kérdésre ad választ. Csordás Jánosnak, Pék Pálnak, Csorba Győzőnek és Buda Ferencnek is név szerint ajánl írást a szerző. Utóbbinak éppen a ciklus címadó versét, a *Göcseji Orfeuszt*, amely a helytállásra, a konok kitartásra buzdít egy romló világban is. Az ezt közvetlenül megelőző *Csakazértis!* ugyanezt az üzenetet fogalmazza meg, kiáltja világgá.

Kifejezetten ars poeticus verseket is találunk ebben a részben. Ilyenek a *magamat merítem...*, a *Mi legyenek?*, illetve a *Mesét mondok*. Tömörsege ellenére legfontosabbnak tűnik közülük a *Szavak holdudvarával...* című, amely a nyelv és a világ, nyelv és ember viszonyát problematizálja:

„Aludni ölben,
vagy maréknyi mohán.
Valahol verset hagyni:
mint csordultig telt pohár.
Szavak holdudvarával
lefedhető a világ.”

A versek utazásra – ha nem is alvilágira – hívnak, mely a zalai tájra kalauzol. Erős vallomások jellege van az itt olvasható soroknak, hiszen a táj mintegy a költő emlékein keresztül elevenedik meg. A tájleíró versek hagyományába lépünk be, de oly módon, hogy valamiféle elképzelt, álmodott, létrehozott – nagyon is személyes vidékre tévedünk. A kötet baljós, borongós hangulata oldódik a szülőföld iránti szeretetben. Talán azt sem túlzás állítanunk, hogy – Eurüdiké, vagy általánosabban a boldogság hiányának felismerése és tudatosulása után – a szerelem érzése valamiféle panteizmusként jut csak szerephez. Nem a nőiség, hanem a zalai táj szólatát meg gyengéd hangokat Soós József itt sorakozó verseiben.

Szülőföld és hazaszeretet el- és agyonhasznált, sokféleképpen lejáratott szavak ma, a szerző mégis bátran

nyúl ehhez a témához. Megnyilatkozásai szimpatikusak, őszinték-emberiek, nyoma sincs bennük a mellődöngető magyarkodásnak, sem pedig a félrekacsintó lokálpatriotizmusnak, ami többnyire a „másodvonalbeliség” biztos tudatától émelítően komplexusos, megkeseredett. Soós úgy beszél erről a témáról, mintha az egész nem is lenne olyan nagy dolog, pedig az, így az!

Az utolsó, harmadik rész, amely az *Isten tenyerében* címet viseli, huszonhárom verset tartalmaz. A kötetet illusztráló grafikák közül a számomra legérdekesebb éppen itt található. Ez egy bal kezét ábrázol, amit egyenesek – vagy ha tetszik, sors- és élvonalak – szárai hálóznak be, melyek keresztezik egymást, összekuszálódnak, ugyanakkor mégis mind a végtelenbe tart.

A *Könyörgés* című vers „Adj, Uram” és „Ámen!” szavai megteremtik az egész rész hangulatát. Mégsem kizárólag istenes verseket találunk itt, hanem a vallási, bibliai témájúak mellett az élet egészét felölelni igyekvő műveket is. Élet, halál, szerelem jelenik meg a versekben, amelyekben mégis közös az a mély meggyőződés, amit a rész címe fejez ki. Az Úr számon tartja a hajunk szálát is, az embernek Isten tenyerében biztos helye van. Azonban – főleg a legutolsó versek alapján – azt is fel kell ismernünk, hogy ez a kéz nem csak óv bennünket, hanem szorítani, és néha semmivé morzsolni is képes.

E rész címadó verse, ha nem is a leghangsúlyosabb, az egész kötet szempontjából fontos, hiszen sommázza annak minden tapasztalatát, egybegyűjti értékeit. Megtalálható benne a szülőföldért – ezúttal Szilvágyért – való rajongás, a bizodalom Istenben, ugyanakkor a magyar sors-múlt, és az azzal való egyéni szembenézés szükségessége.

„Pereg a vén idő,
Évek szállnak, százak.
Nagyhegy leve csordul,
Épültek új házak.
Új házak, új templom,
Szobor a főtérré:
Gyönyörű kis falu
Isten tenyerében.”

A Soós József verseiből kiolvasható istenkép nem előzmények nélküli a magyar lírában, hiszen mély meggyőződésből fakadó, nagyon személyes, ezáltal „saját Istent” teremt magának, akárcsak Ady vagy József Attila. Szükségszerűen hozzátartozik a vívódás, a kétely, a hitért való küzdelem. Azonban nem távolodunk el teljesen a keresztény vallás és kultúra által közvetített Istentől, ahogy a *Könyörgés* vagy az *Advent* zsoltárokat, himnuszokat idéző hangjából láthatjuk.

Isten itt képes arra, hogy odaüljön az ember mellé, de büntet is. Kezének szorítását legjobban talán a *Baglyokkal huhogó éjen...* című versben érezzük.

„Karamazov-korban élünk! -
sírva hajt térdet sztarec Zoszima.”

Bár a megfogalmazás nem pontos, hiszen a vers végén kiderül, nem is Isten teszi ezt velünk, hanem maga a szenttelen világ, az emberrel mit sem törődő, jéghideg kozmosz.

„Isten és Ember kiállt
felemelt karral
kegyelemért.”

Nem kapunk megnyugtató válaszokat, nem lelünk békét Soós József holt kutak mélyéről szóló hangját hallgatva, de talán ezt tarthatjuk a kötet legnagyobb erényének. A kiválasztott költemények azoknak a kóborkutya-fajta verseknek a sorába tartoznak, amelyek egyáltalán nem jönnek közel az olvasóhoz, és még nehezebben engednek magukhoz, de elég türelemmel meglelhető a kincs ...a fűben vagy éppen a kút mélyén.

(Pannon Írók Társasága, 2011.)

K. Krawczun Halina: Zajlás I.